

необхідних знань і стратегій діалогічної взаємодії, сприяє підвищенню ефективності процесу формування іншомовної професійно орієнтованої мовленнєвої компетентності студентів – майбутніх гірників через максимальну реалізацію дидактичного потенціалу навчального діалогу.

Література

1. Бакум З. П. Теоретико-методичні засади навчання фонетики української мови в гімназії: [монографія] / Зінаїда Павлівна Бакум. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2008. – 338 с. **2. Песняева Н. А.** Учебный диалог как средство развития речевой деятельности младших школьников : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Наталья Александровна Песняева. – Москва, 2004. – 214 с. **3. Сімкова І. О.** Комплекс вправ для формування професійно орієнтованої мовленнєвої компетенції в діалогічному мовленні у студентів інженерних спеціальностей / І. О. Сімкова // Іноземні мови. – 2009. – № 3. – С. 23–26.

УДК [378.011.3-051:811]:004

Маріанна Бедевельська

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Бедевельська М. В. Педагогічні умови ефективності підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

У статті визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови дієвості педагогічної технології формування педагогічної майстерності майбутніх учителів іноземних мов на засадах компетентнісного підходу: створення мотиваційного середовища, упровадження особистісно орієнтованого і проблемного навчання, забезпечення професійної адаптації.

Ключові слова: педагогічна майстерність, компетентнісний підхід, технологія підготовки майбутніх учителів іноземних мов, педагогічні умови.

Бедевельська М. В. Педагогические условия эффективности подготовки будущих учителей иностранных языков.

В статье определены и теоретически обоснованы педагогические условия действенности педагогической технологии формирования педагогического мастерства будущих учителей иностранных языков на базе компетентностного подхода: создание мотивационной среды, внедрение личностно-ориентированного и проблемного обучения, обеспечение профессиональной адаптации.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, компетентностный подход, технология подготовки будущих учителей иностранных языков, педагогические условия.

Bedevelska M. V. Pedagogical conditions efficiency preparation of future foreign languages teachers.

In the article pedagogical conditions efficiency of pedagogical technology of formation pedagogical mastership of foreign language teachers on the competence-based approach is determined and theoretically grounded: creating a motivational environment, implementation of student-centered and problem-based learning, vocational adaptation.

Key words: pedagogical mastership, competence approach, technology of training of future foreign language teachers, pedagogical conditions.

Важливими проблемами сьогодення, які покликана розв'язувати вища школа, є

зниження компетентності фахівців, що працюють у народному господарстві України, професійна неадаптованість працівників із невеликим досвідом роботи. Наше дослідження розв'язує окреслене коло питань щодо підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

Дієвим засобом розв'язання проблем ефективності, результативності педагогічного процесу є використання досягнень компетентнісного підходу, що може забезпечити формування професійної майстерності майбутніх педагогів.

Феномен педагогічної майстерності вивчали багато вітчизняних науковців і практиків-педагогів. Так, В. Андрущенко, В. Бех, М. Бойченко, В. Журавський, М. Згуровський, Б. Клименко, В. Лутай, Ю. Малиновський, М. Михальченко, В. Огнев'юк, М. Романенко, Н. Скотна, М. Степко, В. Цикін, В. Шинкарук та інші досліджували систему професійної підготовки вчителя та формування його педагогічної майстерності. Л. Анциферова, Л. Бабич, Г. Балл, Є. Барбина, В. Бутенко, І. Зязюн, Г. Кондратенко, Л. Крамущенко, І. Кривонос, Н. Кузьміна, М. Лазарев, В. Сухомлинський та інші висвітлювали місце і роль педагогічної майстерності в системі професійних характеристик учителя. Ю. Азаров, Л. Білієнко, В. Кан-Калик, Р. Кузьменко, А. Луцюк, Г. Сагач, Т. Стратан, Т. Тхоржевська, С. Швидка досліджували формування педагогічної майстерності вчителя засобами навчально-виховного процесу.

Метою статті є визначення та теоретичне обґрунтування педагогічних умов дієвості педагогічної технології формування педагогічної майстерності майбутніх учителів іноземної мови на засадах компетентнісного підходу.

У філософському енциклопедичному словнику поняття «умова» трактується як: 1) середовище, в якому перебувають і без якого не можуть існувати; 2) оточення, в якому що-небудь відбувається [11, с. 98]. Отже, філософське трактування поняття «умова» пов'язується з відношенням предмета до явищ, без яких він не може існувати. Тобто, сукупність умов предмета чи явища створюють середовище, в якому вони виникають, існують і розвиваються.

У педагогіці під умовами розуміють чинники, обставини, сукупність заходів, від яких залежить ефективність функціонування педагогічної технології.

Ю. Бабанський педагогічні умови визначає як такі обставини, за яких компоненти навчального процесу подані в найкращій взаємодії і які дають можливість викладачу плідно працювати, керувати навчальним процесом, а студентам – успішно навчатися [2, с. 125]. О. Новиков визначає поняття «педагогічні умови» як обставини процесу навчання і виховання, які забезпечують досягнення визначених педагогічних цілей [6, с. 140]. Діяльнісна позиція педагога знаходить відображення у визначенні педагогічних умов, що наводить В. Андреев, згідно з яким педагогічні умови розглядаються як обставини процесу навчання і виховання, що є результатом цілеспрямованого відбору, конструювання і застосування елементів змісту, методів (прийомів), а також організаційних форм навчання для досягнення певних дидактичних цілей [1].

У сучасних дослідженнях поняття «умови» використовується досить широко в характеристиці педагогічної технології та її складників. Умови можуть бути різноманітними як за своєю природою, так і за впливом на особистість. Тому, очевидно, скласти перелік усіх умов функціонування педагогічної технології неможливо. Проте, науковці, спираючись на різні ознаки, виокремлюють групи умов. Зокрема, Ю. Бабанський, розглядаючи умови відносно педагогічної системи, визначає дві групи умов функціонування педагогічної системи: зовнішні (природно-

географічні, суспільні, виробничі, культурні) і внутрішні (навчально-матеріальні, гігієнічні, морально-психологічні, естетичні) [2].

Стосовно зовнішніх умов підготовки фахівців – сучасними вимогами є формування компетентності іншомовного спілкування, володіння інформаційними технологіями, самопрезентації на ринку праці. Щодо внутрішніх умов – для учнів і студентів актуальним є формування таких компетентностей, які уможливають ефективну побудову кар'єри і забезпечення гідного рівня життя в Україні чи за кордоном.

Щоб конкретизувати ці умови, проаналізуємо дисертаційні дослідження, які стосуються формування педагогічної майстерності майбутніх учителів чи окремих її компонентів. У науковому доробку Т. Зубенко обґрунтовано, що процес підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до реалізації комунікативного підходу буде ефективним, якщо в діяльності вищих навчальних закладів будуть забезпечені такі організаційно-педагогічні умови: комунікативне спрямування змісту професійно зорієнтованих дисциплін; інтегрування професійно-педагогічних знань, умінь і навичок майбутнього вчителя з теорії і практики реалізації комунікативного підходу; комунікативне спрямування педагогічної практики майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи; створення іншомовного комунікативного середовища [4, с. 10]. У нашому дослідженні володіння студентами комунікативними вміннями і навичками відображає певний рівень сформованості комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови, що є одним із показників його педагогічної майстерності.

Визначенню і реалізації педагогічних умов у процесі професійної підготовки майбутніх учителів присвячено дослідження Ю. Казакова, який аргументував специфіку застосування медіаосвіти. Медіаграмотність майбутнього вчителя дослідник розглядає як складник професійної педагогічної культури, а формування навичок та вмінь роботи з медіатекстами – як метапредметні професійні якості майбутнього вчителя, що зумовлює формування потреби у взаємодії з медіатекстами в майбутніх учителів у процесі професійної підготовки [5, с. 18]. Ми вважаємо, що різні аспекти педагогічної культури доцільно розглядати як сформованість окремих компетенцій педагогічної майстерності майбутнього вчителя.

У дослідженні В. Папучі зосереджена увага на важливості стимулювання фахової самоідентифікації та корекції неефективних стереотипів професійної поведінки студентів у процесі вивчення дисциплін практичного блоку; на необхідності забезпечення тривалої когнітивної та емоційно-ціннісної взаємодії з педагогічною позицією вчителів-майстрів в опосередкованому або реальному вигляді [7]. У нашому дослідженні теж формується думка, що професійна самоідентифікація із кращими зразками моделі поведінки вчителя іноземних мов стимулюватиме студентів до професійного зростання.

Визначаючи її теоретично обґрунтовуючи педагогічні умови, що сприяють професійному становленню молодих учителів, С. Петрусенко акцентує на механізмі професійної самореалізації вчителя, що базується на максимальній реалізації всіх можливостей учителя-початківця, творчому ставленні й підвищенні продуктивності педагогічної діяльності, визначенні шляхів досягнення професіоналізму; характеризується задоволенням педагогічною діяльністю, виробленням стійкої потреби в постійному самовдосконаленні задля досягнення високих результатів у професійній діяльності, здобуття особистісної значущості [8, с. 16]. Зазначаємо важливість створення ціннісно-мотиваційного середовища для формування

професійної майстерності майбутніх учителів іноземних мов.

З метою обґрунтування умов формування педагогічної майстерності майбутніх учителів іноземних мов ми дотримувалися дидактичних закономірностей: загальних, якими є визначення мети, змісту педагогічної майстерності та змісту навчання студентів задля формування в них основ цього феномену; закономірності якості професійної підготовки та вибору методів навчання, стимулювання й управління цим процесом, і часткових, які науковці поділяють на окремі групи: змістово-процесуальні, гносеологічні, психологічні, кібернетичні, соціологічні, організаційні.

Згідно із змістово-процесуальними закономірностями результати сформованості у студентів основ педагогічної майстерності залежатимуть від значущості для них змісту навчального матеріалу, від способів опанування майбутніми учителями зразками майстерного виконання педагогічних дій, що потребує створення навчально-професійних ситуацій, участь у яких мотивуватиме студентів творчо розв'язувати педагогічні завдання.

Гносеологічними закономірностями зумовлюється готовність студентів застосовувати фахові знання і вміння у процесі оптимального розв'язання навчально-професійних завдань, що мотивуватиме майбутніх учителів іноземних мов до реалізації творчого підходу, до засвоєння знань і навчально-пізнавальної діяльності загалом.

В. Ягупов виокремлює кібернетичні закономірності, згідно з якими ефективність навчання залежить від частоти й обсягу зворотного зв'язку, від результативності контролю, від якості управління навчальним процесом, а продуктивність професійної підготовки підвищується, коли модель дії, що її слід виконувати, – «програма рухів» та її результати – «програма мети» випереджають у мозку саму діяльність [13, с. 288].

Згідно з соціологічними закономірностями ефективність формування основ педагогічної майстерності в майбутніх учителів іноземних мов залежатиме не тільки від інтенсивності пізнавальної активності студентів, а й від активізації процесу взаємонавчання, комунікативної взаємодії та спілкування на різних рівнях.

Організаційні закономірності зумовлюють оптимальну організацію навчально-пізнавальної діяльності студента для опанування майбутнім учителем основ педагогічної майстерності.

Отже, інтеграція закономірностей навчання, сприятливих факторів, що реалізуються з використанням спеціальних засобів педагогічних інновацій, методів і форм навчання, що спрямовують суб'єктів навчального процесу на вияв активності для формування основ педагогічної майстерності майбутнього вчителя іноземних мов, зумовлює виокремлення педагогічних умов, за яких реалізуватимуться заплановані завдання.

Ми поділяємо позицію В. Ягупова, що навчання як складник педагогічного процесу залежить від педагогічних умов організації навчально-виховного процесу, вибору спеціальних засобів, методів, форм навчання, що є умовами, які зорганізуються викладачем, у яких відбувається діяльність викладача і студента і залежить від:

- засадничої парадигми національної системи освіти;
- загальних і професійних цілей освіти;
- провідних методологічних положень й настанов сучасної загальної дидактики;
- особливостей змісту, методів і форм роботи освітньо-виховних систем;
- особливостей змісту професіограми фахівця;
- особливостей змісту й методики викладання навчальної дисципліни та

визначених її специфікою вимог до добору загальнодидактичних методів;

– мети, завдання, змісту матеріалу та дидактичного й методичного задуму заняття;

- наявності часу на вивчення окремої теми;
- рівня підготовленості майбутніх фахівців;
- рівня оснащення навчально-матеріальної бази;
- педагогічної майстерності викладачів тощо [13, с. 324].

За основу візьмемо визначення педагогічних умов, обґрунтоване в дослідженні Н. Теличко [9, с. 244], – це взаємопов'язаний комплекс взаємозалежних складників освітнього середовища – чинників, які визначаються викладачем, усвідомлюються всіма суб'єктами педагогічної взаємодії, входять до системи формування основ педагогічної майстерності як її компонент і водночас як чинник, що сприяє досягненню поставлених завдань на основі активності викладачів і студентів у напрямі цілеспрямованого оволодіння ними основами педагогічної майстерності.

Першою педагогічною умовою, яку ми вважаємо основоположною для формування педагогічної майстерності, є створення середовища, яке мотивує особистість студента до професійного зростання, утвердження цінностей педагогічної професії. Г. Балл обґрунтував важливість «...приділення головної уваги ціннісно-мотиваційному стрижневі особистості, який визначає її спрямованість, зокрема, професійну» [3, с. 221]. Реалізується ця умова через вивчення досвіду роботи кращих педагогів-майстрів.

Другою умовою ефективності педагогічної технології формування педагогічної майстерності майбутніх учителів іноземної мови ми визначаємо впровадження переваг особистісно орієнтованого і проблемного навчання. Засади особистісно орієнтованого навчання, які визначають характеристики професійної підготовки, розкрито в дослідженнях багатьох науковців (К. Абульханова-Славська, О. Асмолов, Г. Балл, І. Бех, В. Давидов, В. Моляко, Н. Ничкало, А. Петровський, В. Рибалка, В. Татенко, І. Якиманська та ін.).

Реалізується окреслена умова через розроблений спецкурс «Основи педагогічної майстерності майбутніх учителів іноземних мов», у якому використовуються методи особистісно орієнтованого та проблемного навчання, що є основою запропонованої педагогічної технології формування педагогічної майстерності.

Третьою педагогічною умовою формування педагогічної майстерності майбутніх учителів іноземних мов ми визначаємо забезпечення професійної адаптації у процесі підготовки студентів. Реалізується розглядувана умова під час проходження студентами практик.

Педагогічна практика, як одна з найважливіших ланок у системі професійної підготовки вчителя, має тривалий і безперервний характер, що забезпечує фундамент для основних педагогічних умінь і навичок у майбутніх учителів. На думку К. Ушинського, «метод викладання можна вивчити з книг або із слів викладача, але набути умінь користуватися цим методом можна тільки завдяки довготривалій практиці» [10]. Саме на практиці майбутні вчителі іноземних мов можуть визначити, наскільки правильно він вибрав для себе галузь діяльності, з'ясувати ступінь співвідношення особистісних якостей з професією вчителя.

Г. Шуудик та В. Шуудик називають педагогічну практику зв'язувальною ланкою між теоретичним навчанням студента і його майбутньою роботою у школі. Науковці підкреслюють, що під час педагогічної практики не тільки відбувається перевірка теоретичної і практичної підготовки студента до самостійної роботи, але й

створюються широкі можливості задля забезпечення творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя [12].

Педагогічна практика має тривалий і безперервний характер, забезпечуючи фундамент для формування основних педагогічних умінь і навичок у майбутніх учителів, та виконує низку функцій: адаптаційну (студент ознайомлюється з різними видами навчально-виховних закладів, звикає до ритму педагогічного процесу, роботи з дітьми); навчальну (актуалізація, поглиблення та застосування теоретичних знань, формування педагогічних умінь і навичок); виховну (формування ставлення до педагогічної професії, професійно значущих якостей особистості вчителя, розуміння необхідності самоосвіти та самовиховання); розвивальну (розвиток педагогічних здібностей студентів, педагогічного мислення, мотиваційної сфери до педагогічної діяльності); діагностувальну (перевірка рівня особистісних та професійних якостей майбутнього вчителя, професійної придатності та підготовленості до педагогічної діяльності).

У навчанні за спеціальністю 7.02030302 «Мова і література (англійська)» практична підготовка майбутніх учителів іноземної мови є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми і має на меті оволодіння студентами сучасними методами, засобами і формами організації праці учителя на базі одержаних знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час роботи в реальних умовах, творчого застосування вивченої теорії.

У нашому дослідженні ми визначили такі педагогічні умови ефективності реалізації педагогічної технології формування педагогічної майстерності майбутніх учителів іноземних мов:

- створення середовища, яке мотивує особистість студента до професійного зростання, утвердження цінностей педагогічної професії;
- упровадження переваг особистісно зорієнтованого і проблемного навчання;
- забезпечення професійної адаптації у процесі підготовки студентів.

Література

1. Андреев В. И. Педагогика высшей школы. Инновационно-прогностический курс: [учеб. пособие] / В. И. Андреев. – Казань: Центр инновационных технологий, 2006. – 500 с. **2. Бабанский Ю. К.** Педагогика / под ред. Ю. К. Бабанского. – М. : Педагогика, 1988. – 432 с. **3. Балл Г. О.** Духовність професіонала і педагогічне сприяння її становленню: орієнтири психологічного аналізу / Г. О. Балл // Професійна освіта: педагогіка і психологія: Українсько-польський щорічник / [ред. Т. Левовицький та ін.]. – Ченстохова–Київ, 2000. – С. 217–232. **4. Зубенко Т. В.** Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до реалізації комунікативного підходу в навчанні іноземної мови учнів початкової школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Зубенко Тетяна Володимирівна. – Вінниця, 2009. – 254 с. **5. Казаков Ю. М.** Педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ю. М. Казаков. – Луганськ, 2007. – 22 с. **6. Новиков А. М.** Методологія образования / А. М. Новиков. – [2-е. изд.]. – М. : Эгвес, 2006. – 488 с. **7. Папуча В. М.** Формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя фізичного виховання в процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. М. Папуча. – Запоріжжя, 2010. – 20 с. **8. Петрусенко С. Ю.** Педагогічні умови професійного становлення молодих учителів у загальноосвітньому навчальному закладі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / С. Ю. Петрусенко. – Одеса, 2009. – 20 с. **9. Теличко Н. В.** Теорія і методика

формування основ педагогічної майстерності майбутнього вчителя початкових класів : [монографія] / Н. В. Теличко. – Київ : Кондор, 2014. – 522 с.

10. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології / Вибр. тв.: В 2 т. – К.: Рад. шк., 1983. – Т.1. – С.192–472.

11. Философский энциклопедический словарь / Е. Ф. Губский, Г. В. Кораблева, В. А. Лутченко. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 576 с.

12. Шульдик Г. О. Педагогічна практика: [навч. посіб. для студ. пед. вузів] / Г. О. Шульдик, В. І. Шульдик. – К.: Науковий світ, 2000. – 143 с.

13. Ягупов В. В. Педагогіка: [навч. посіб.] / В. В. Ягупов. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.

УДК371.15+355.23

Василь Георгієв

РОЛЬ НАСТАВНИЦТВА У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТІСНИХ І ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ВИСОКОМОБІЛЬНИХ ДЕСАНТНИХ ВІЙСЬК

Георгієв В. М. Роль наставництва у формуванні особистісних і професійних якостей майбутніх офіцерів Високомобільних десантних військ.

У статті аналізується проблема педагогічного наставництва в сучасній системі освіти, розглядаються специфіка та основні задачі наставництва у військових ВНЗ загалом та під час роботи з майбутніми офіцерами Високомобільних десантних військ зокрема. Автор визначає особистісні та професійні якості офіцера-наставника, основні принципи його діяльності.

Ключові слова: педагогічне наставництво, професійне становлення, військовий вищий навчальний заклад, офіцер-наставник, майбутні офіцери, Високомобільні десантні війська.

Georgiev V. M. Роль наставничества в формировании личностных и профессиональных качеств будущих офицеров Высокомобильных десантных войск.

В статье анализируется проблема педагогического наставничества в современной системе образования, рассматриваются специфика и основные задачи наставничества в военных вузах вообще и во время работы с будущими офицерами Высокомобильных десантных войск в частности. Автор определяет личностные и профессиональные качества офицера-наставника, основные принципы его деятельности.

Ключевые слова: педагогическое наставничество, профессиональное становление, военное высшее учебное заведение, офицер-наставник, будущие офицеры, Высокомобильные десантные войска.

Georgiev V. M. The role of mentoring in the formation of personal and professional qualities of the future officers of the Highly mobile airborne troops.

This article analyzes the problem of pedagogical mentoring in modern education. The main purpose of mentoring in the military schools, as the author considers, is the formation of cadets' positive emotional attitude towards their future profession. The main principles of mentoring activities are: voluntary and purposefulness; respect for the cadet's personality; benevolence; own example; and orientation of planned activities on education and professional development of the future airborne officers.

Key words: pedagogical mentoring, professional development, military higher educational institution, officer-instructor, future officers, Highly mobile airborne troops.